

RIIGIKOHUS

PÕHISEADUSLIKKUSE JÄRELEVALVE KOLLEEGIUM

KOHTUOTSUS

Eesti Vabariigi nimel

Kohtuasja number	3-4-1-12-13
Otsuse kuupäev	23. mai 2013
Kohtukoosseis	Eesistuja Märt Rask, liikmed Tõnu Anton, Ott Järvesaar, Eerik Kergandberg ja Ivo Pilving
Kohtuasi	Taotlus tunnistada põhiseadusega vastuolus olevaks relvaseaduse § 41 lõige 9 koostoimes sama seaduse § 36 lõike 1 punktiga 6
Menetluse alus	Tartu Halduskohtu 22. märtsi 2013. aasta otsus haldusasjas nr 3-12-2194
Asja läbivaatamine	Kirjalik menetlus

RESOLUTSIOON

Tunnistada relvaseaduse § 41 lõige 9 koostoimes sama seaduse § 36 lõike 1 punktiga 6 põhiseadusega vastuolus olevaks ja kehtetuks osas, milles see ei võimalda relvaloa või relvakandmisloa vahetamisel arvestada kriminaalkorras karistatu isikut ja tema toimepandud tegu.

ASJAOLUD JA MENETLUSE KÄIK

1. Peeter Kaaresele väljastati 7. augustil 2008 kolme sileraudse ja ühe vintraudse püssi ning kahe püstoli omamiseks ja kandmiseks relvaluba nr RL066550 kehtivusega kuni 15. november 2012.
2. Tartu Maakohtu 2. augustil 2011 jõustunud otsusega kriminaalasjas nr 1-11-1409 tunnistati P. Kaares süüdi karistusseadustiku § 209 lõike 2 punktide 2 ja 3 (kelmus), § 394 lõike 2 punktide 1 ja 3 (rahapesu), § 344 lõike 1 (dokumendi, pitsati ja plangi võltsimine) ja § 381¹ lõike 1 (raamatupidamiskohustuse rikkumine) järgi.
3. P. Kaares esitas 2. augustil 2012 Politsei- ja Piirivalveameti (PPA) Lõuna prefektuurile avalduse eespool punktis 1 nimetatud relvaloa vahetamiseks relvaloa kehtivuse tähtaja lõppemise tõttu. Politsei- ja Piirivalveamet keeldus 9. augusti 2012. aasta otsusega nr 98/5/12 väljastamast P. Kaaresele relvaluba relvaseaduse (RelvS) § 36 lõike 1 punktis 6 nimetatud asjaolude esinemise tõttu. Selle otsuse peale esitas P. Kaares 6. septembril 2012 Politsei- ja Piirivalveametile vaide. Politsei- ja Piirivalveamet jättis 4. oktoobri 2012. aasta vaideotsusega nr 4.2-1/8443-4 vaide rahuldamata.
4. P. Kaares esitas 18. oktoobril 2012 Tartu Halduskohtule kaebuse tühistada PPA 9. augusti 2012. aasta otsus ja 4. oktoobri 2012. aasta vaideotsus ning kohustada PPA-d vaatama uuesti läbi P. Kaarese 2. augustil 2012 esitatud avaldus relvaloa vahetamiseks relvaloa kehtivuse tähtaja lõppemise tõttu. P. Kaares palus jätta kohtuasja lahendamisel põhiseadusvastasuse motiivil kohaldamata RelvS § 36 lõike 1 punkti 6 juhul, kui kohus leiab, et tegemist ei ole diskretsiooni kasutamist võimaldava normiga.

5. Tartu Halduskohus rahuldab P. Kaarese kaebuse 22. märtsi 2013. aasta otsusega haldusajal nr 3-12-2194. Kohus tühistas PPA Lõuna prefektuuri 9. augusti 2012. aasta otsuse ja 4. oktoobri 2012. aasta vaideotsuse. Kohus tunnistas RelvS § 41 lõike 9 koostoimes § 36 lõike 1 punktiga 6 põhiseadusega vastuolus olevaks ja jättis kohaldamata osas, milles need sätted ei võimalda relvaloa kehtivuse lõppemisel relvaloa vahetamisel arvestada kriminaalkorras karistatu isikut ja tema toimepandud tegu. Tartu Halduskohtu otsus saabus Riigikohtusse 28. märtsil 2013.

TARTU HALDUSKOHTU OTSUS

6. Halduskohus tuvastas, et kuna P. Kaarese puhul esineb RelvS § 36 lõike 1 punktis 6 nimetatud asjaolu, siis RelvS § 41 lõike 9 järgi pidi PPA Lõuna prefektuur kaebaja taotluse relvaloa vahetamiseks jätma rahuldamata. Alternatiivseid õiguslikke tagajärgi need sätted oma koostoimes ette ei näinud. Samuti ei võimaldanud need sätted seaduse rakendajale kaalutlusõigust.

7. RelvS § 41 lõike 9 koostoimes RelvS § 36 lõike 1 punktiga 6 riivavad ebaproportsionaalselt P. Kaarese põhiseaduse (PS) § 19 lõikes 1 sätestatud õigust vabale eneseteostusele, leidis halduskohus Riigikohtu põhiseaduslikkuse järelevalve kolleegiumi 14. detsembri 2010. aasta otsuse asjas nr 3-4-1-10-10 punktides 40-44 väljendatud seisukohtadele ja selles lahendis käsitletud Riigikohtu varasematele seisukohtadele tuginedes.

8. Neist sättest tingitud tagajärg ehk relvaga jahipidamise ja turvalisuse tagamise võimaluse kaotamine ei ole mõõdukas vahend teiste isikute elu ja tervise, riigi julgeoleku ja avaliku korra kaitsmiseks. Kaebajat on kriminaalkorras karistatud aususe kohustuse rikkumisega seotud teo eest. PPA ei tunnistanud tema relvaluba kehtetuks pärast süüdimõistva kohtuotsuse jõustumist, vaid leidis sisuliselt 14. detsembri 2010. aasta otsusele asjas nr 3-4-1-10-10 tuginedes kaalutlusõigust kasutades, et relvaloa kehtetuks tunnistamine ei ole konkreetsel juhul vajalik. Isiku puhul, kelle relvaluba ei ole kehtetuks tunnistatud kriminaalkorras karistava kohtuotsuse jõustumise tõttu ja kes taotleb relvaloa vahetamist relvaloa tähtaja möödumise tõttu, ei esine automaatselt relva kuritarvitamise ohtu. Isik, keda riik on usaldanud relva omama vaatamata kriminaalkorras karistamise faktile, ei saa muutuda ebausaldusväärseks ning teiste inimeste elule ja tervisele ohtlikuks pelgalt seetõttu, et tema relvaloa kehtivuse tähtaeg möödus ajal, mil tal on kehtiv karistus.

MENETLUSOSALISTE ARVAMUSED

9. **Riigikogu** on seisukohal, et RelvS § 41 lõike 9 koostoimes RelvS § 36 lõike 1 punktiga 6 on põhiseadusega vastuolus, kuna PS § 19 riive ei ole mõõdukas. Sätted ei võimalda relvaloa vahetamisel arvestada, millise kuriteo on isik toime pannud, isiku isikuomandusi ning relvaloa taotlemise motiive ja põhjendusi.

10. **P. Kaares** leiab, et RelvS § 41 lõike 9 koostoimes RelvS § 36 lõike 1 punktiga 6 riivab ebaproportsionaalselt tema PS § 19 lõikes 1 sätestatud õigust vabale eneseteostusele. Lisaks põhjustavad need sätted tema põhjendamatult ebavõrdse kohtlemise võrreldes isikutega, kelle puhul saab pärast kriminaalkorras karistamist kaaluda relvaloa kehtetuks tunnistamise põhjendatust, ja rikuvad seetõttu PS §-s 12 sätestatud üldist võrdsuspõhiõigust. Samuti rikuvad need sätted tema omandiõigust, kuna kohustavad teda enda omanduses olevaid tulirelvi võõrandama.

11. **Politsei- ja Piirivalveameti** hinnangul on RelvS § 41 lõike 9 koostoimes RelvS § 36 lõike 1 punktiga 6 vastuolus PS § 19 lõikega 1 osas, millega nimetatud sätted ei võimalda relvaloa kehtivuse lõppemisel relvaloa vahetamisel arvestada kriminaalkorras karistatu isikut ega tema toimepandud tegu. Isiku puhul, kelle relvaluba ei ole kehtetuks tunnistatud kriminaalkorras karistava kohtuotsuse jõustumise tõttu, ei kaasne relva kuritarvitamise ohtu edaspidi selle tõttu, et tema relvaloa kehtivuse tähtaeg möödub.

12. Õiguskantsler leiab, et RelvS § 41 lõige 9 koostoimes sama seaduse § 36 lõike 1 punktiga 6 on vastuolus PS § 19 lõikega 1 osas, milles ei võimalda relvaloa kehtivuse lõppemisel relvaloa vahetamisel arvestada kriminaalkorras karistatud isikut ja tema toimepandud tegu.

13. Justiitsministri arvates on RelvS § 41 lõige 9 koostoimes RelvS § 36 lõike 1 punktiga 6 vastuolus PS § 11 lõikega 1 ja § 19 lõikega 1 nende koostoimes. Seadus peaks ette nägema võimaluse anda hinnang kuriteo raksusele ja laadile ning isiku isikuomadustele. Karistusseadustik näeb lisakaristusena ette kuni viieks aastaks relva ja laskemoona omamise õiguse äravõtmise, kui isik mõistetakse süüdi relva või laskemoona omamise või kasutamisega seotud kuriteos. Tegemist on kohtu kaalutusõigusega ja see ei ole ette nähtud kõigi kuritegude puhul.

VAIDLUSALUSED SÄTTED

14. Relvaseaduse § 41 pealkirjaga „Relvaloa ja relvakandmisloa vahetamine“ lõige 9 sätestab:

„Relvaluba või relvakandmisloa väljastatakse, kui ei esine käesoleva seaduse §-s 36 või 40 sätestatud loa andmist välistavaid asjaolusid.“

15. Relvaseaduse § 36 pealkirjaga „Füüsilisele isikule soetamisloa ja relvaloa andmist välistavad asjaolud“ lõike 1 punkt 6 sätestab:

„Soetamisluba ega relvaluba ei anta füüsilisele isikule, kes [---] on kriminaalkorras karistatud [---].“

KOLLEEGIUMI SEISUKOHT

16. Käesolevas asjas peab kolleegium hindama, kas põhiseadusega on kooskõlas relvaloa vahetamisest keeldumine seetõttu, et isik on kriminaalkorras karistatud.

17. Riigikohus on relvaloa andmise või omamisega seotud piirangute põhiseaduspärasust käsitlenud varem kuues kohtuasjas.

18. Põhiseaduslikkuse järelevalve kolleegium hindas 6. oktoobri 2000. aasta otsuses asjas nr 3-4-1-9-00 eelmise RelvS § 28 lõike 1 punkti 6 põhiseaduspärasust. See säte nägi ette, et isikule, keda on karistatud tahtlikult toime pandud kuriteo eest, relvaluba ei anta (eluaegne piirang). Kolleegium leidis, et piirang, mis on seotud kriminaalkorras karistamisega ja saadab isikut kogu tema elu, arvestamata toimepandud tahtliku kuriteo laadi ja raskust, võib olla ebaproportsionaalne eesmärgiga kaitsta teiste isikute elu ja tervist. Kolleegium oli arvamusel, et vaatamata relvaseaduse imperatiivsele ettekirjutusele mitte anda soetamis- või relvaluba isikule, keda on karistatud tahtlikult toimepandud kuriteo eest, peab kohus PS § 11 alusel kõiki asjaolusid arvestades kaaluma, kas piirangu tegemine on vajalik demokraatlikus ühiskonnas ega moonuta isiku õiguse või vabaduse olemust (otsuse punkt 17). Kolleegium andis suunise tõlgenduseks, tunnistamata sätet põhiseaduse vastaseks.

19. Sama, st eelmise RelvS § 28 lõike 1 punkti 6 põhiseaduspärasust hindas 11. oktoobri 2001. aasta otsuses asjas nr 3-4-1-7-01 ka Riigikohtu üldkogu. Üldkogu asus seisukohale, et piirang, mis keelab anda relvaluba isikule, keda on karistatud tahtlikult toimepandud kuriteo eest, olenemata sellest, kas karistus on kustunud või kustutatud, on PS § 19 lõike 1 ebaproportsionaalne piirang eesmärgiga kaitsta teiste isikute elu ja tervist. Üldkogu tunnistas sätte osaliselt kehtetuks.

20. Relvaseaduse kehtiva redaktsiooni § 30 lõike 2 põhiseaduspärasust käsitles Riigikohtu üldkogu 25. veebruari 2004. aasta otsuses asjas nr 3-3-1-60-03. See säte nägi ette, et välismaalane, kes viibib Eestis tähtajalise elamisloa ja tööloa alusel, võib soetada ja omada jahipidamise või vastava

spordialaga tegelemise eesmärgil jahipüssi ja spordituli relva relvaseadusega kehtestatud korras tingimusel, et tal on alalise elukoha järgse riigi pädeva asutuse poolt seda liiki relva kohta antud relvaluba. Üldkogu tunnistas PS § 19 lõikega 1 vastuolus olevaks ja seetõttu kehtetuks sätte osa, mis nägi ette tööloa omamise nõude ja nõude, et isikul oleks alalise elukoha järgse riigi pädeva asutuse poolt seda liiki relva kohta antud relvaluba.

21. Põhiseaduslikkuse järelevalve kolleegium tegeles 26. märtsi 2009. aasta otsuses asjas nr 3-4-1-16-08 RelvS § 43 lõike 1 punkti 2 põhiseaduspärasusega, mis nägi ette, et soetamisloa või relvaloa väljastanud politseiprefektuur peatab loa kehtivuse, kui loa omaja on kriminaalmenetlusest tulenevatel asjaoludel kahtlustatav või süüdistatav. Kolleegium leidis, et PS § 19 lõikes 1 sätestatud õigust vabale eneseteostusele rikub see, kui seaduse rakendajal ei ole võimalik kahtlustatava või süüdistatava relvasoetamisloa või relvaloa kehtivuse peatamisel arvestada kahtlustatava või süüdistatava isikuga ja kahtlustuse või süüdistuse sisuks olevate asjaoludega.

22. RelvS § 43 lõike 3 punkti 2 põhiseaduspärasust koostoimes RelvS § 36 lõike 1 punktiga 6 hindas põhiseaduslikkuse järelevalve kolleegium 14. detsembri 2010. aasta otsuses asjas nr 3-4-1-10-10. Sätted nägid koostoimes ette, et soetamisloa või relvaloa väljastanud politseiasutus tunnistas loa kehtetuks, kui füüsilist isikut on kriminaalkorras karistatud. Riigikohus leidis, et PS § 19 lõikes 1 sätestatud õigust vabale eneseteostusele rikub see, kui seaduse rakendajal ei ole võimalik soetamisloa või relvaloa kehtetuks tunnistamisel isiku kriminaalkorras karistatuse tõttu arvestada kriminaalkorras karistatu isikut ja tema toimepandud tegu.

23. Riigikohtu põhiseaduslikkuse järelevalve kolleegium käsitles 26. aprilli 2011. aasta otsuses asjas nr 3-4-1-2-11 RelvS § 36 lõike 1 punkti 8 põhiseaduspärasust, mis nägi ette, et soetamisloa ega relvaluba ei anta isikule, kes on kriminaalmenetlusest tulenevatel alustel kahtlustatav või süüdistatav. Riigikohus leidis, et PS § 19 lõikes 1 sätestatud õigust vabale eneseteostusele rikub see, kui seadus ei võimalda selle rakendajal arvestada relvaloa andmisel kahtlustatava või süüdistatava isikuga ja kahtlustuse või süüdistuse sisuks olevate asjaoludega.

24. Seega ei ole Riigikohus varem lahendanud küsimust, kas põhiseadusega on kooskõlas relvaloa vahetamisest keeldumine seetõttu, et isik on kriminaalkorras karistatud.

25. Kolleegiumi hinnangul saab relvaloa vahetamata jätmist isiku kriminaalkorras karistatuse tõttu võrrelda soetamisloa või relvaloa väljastamata jätmisega või kehtetuks tunnistamisega isiku kriminaalkorras karistatuse tõttu.

26. Relvaloa kehtetuks tunnistamise kohta isiku kriminaalkorras karistatuse tõttu on Riigikohus aga leidnud eespool punktis 22 viidatud otsuses asjas nr 3-4-1-10-10, et see riivab PS § 19 lõikes 1 sätestatud õigust vabale eneseteostusele. Relvaloa kehtetuks tunnistamise eesmärk on inimeste elu ja tervise kaitse, samuti riigi julgeolek ja avalik kord. Kriminaalkorras karistatud isiku relva soetamise loa või relvaloa kehtetuks tunnistamine kaalutlusõigust välistades ei ole siiski mõõdukas abinõu teiste isikute elu ja tervise, riigi julgeoleku ja avaliku korra kaitsmiseks. Kuriteo eest karistamise fakt ei ole iseenesest kaalukas põhjus kaalutlusõiguse absoluutseks välistamiseks nende isikute suhtes, kellele riik on varem usaldanud relva. Kuriteo eest süüdi mõistmine ei tähenda seda, et isik oleks seetõttu relva kasutades edaspidi alati ohtlik. Seetõttu ei ole põhjendatud relvaloa kehtetuks tunnistamine kuriteo toime pannud isikut ja kuriteo asjaolusid arvesse võtmata. Kaalutlusõigust välistav relvaseaduse regulatsioon ei arvesta võimalusega, et iga kriminaalkorras karistatud isik ei pruugi kaitstavaid õigushüvesid relvaga rünnata. Igasuguse kuriteo ja iga isiku puhul ei saa ka tõenäosus, et kaitstavaid õigushüvesid relvaga rünnatakse, olla sedavõrd suur, et ilma kaalumata tunnistada isiku relvaluba kehtetuks. Seetõttu tunnistas kolleegium RelvS § 43 lõike 3 punkti 2 koostoimes RelvS § 36 lõike 1 punktiga 6 põhiseadusega vastuolus olevaks ja kehtetuks osas, milles

need ei võimalda soetamisloa või relvaloa kehtetuks tunnistamisel arvestada kriminaalkorras karistatu isikut ja tema toimepandud tegu.

27. Asjas nr 3-4-1-2-11, kus leiti, et relvaloa andmisel peab olema kaalutlusõigus, arvestamaks kahtlustatava või süüdistatava isikuga ja kahtlustuse või süüdistuse sisuks olevate asjaoludega, tugines Riigikohus eelmises punktis viidatud otsusele.

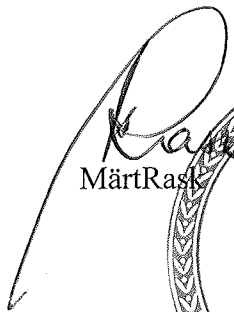

28. Samadel kaalutlustel leiab kolleegium ka praeguses asjas, et RelvS § 41 lõige 9 koostoimes sama seaduse § 36 lõike 1 punktiga 6 on vastuolus PS § 19 lõikes 1 sätestatud põhiõigusega vabale eneseteostusele. Varasematele otsustele lisaks märgib kolleegium järgmist. Otsusega asjas nr 3-4-1-10-10 tunnistas Riigikohus põhiseaduse vastaseks ja kehtetuks RelvS § 43 lõike 3 punkti 2 koostoimes § 36 lõike 1 punktiga 6, mis nägid ette, et soetamisloa või relvaloa väljastanud politseiasutus tunnistab loa kehtetuks, kui füüsilist isikut on kriminaalkorras karistatud. Järelikult tuleb haldusorganil isiku kriminaalkorras karistamise järel hinnata, kas esinevad asjaolud, mis tingivad soetamisloa või relvaloa kehtetuks tunnistamise. Juhul kui selliseid asjaolusid ei esine, kehtib soetamisluba või relvaluba edasi. Oleks ebaloogiline, kui sama faktilise asjaolu esinemise tõttu oleks loa kehtetuks tunnistamisel haldusorganil kaalutlusõigus, kuid loa kehtivuse lõppemisel ja loa vahetamisel kaalutlusõigus puuduks.

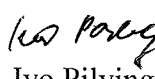
29. Lähtudes eelnevast, tunnistab kolleegium RelvS § 41 lõike 9 koostoimes sama seaduse § 36 lõike 1 punktiga 6 vastuolus olevaks PS § 19 lõikega 1 ja kehtetuks osas, milles see ei võimalda relvaloa või relvakandmisloa vahetamisel arvestada kriminaalkorras karistatu isikut ja tema toimepandud tegu.

30. Kolleegium rõhutab, et Riigikogul on võimalik näha relvaseaduses ette situatsioonid, kus Politsei- ja Piirivalveametil ei ole relvaloa vahetamisest keeldumisel kaalutlusõigust. Ka õigusakt, mis ei võimalda kaalutlusõigust, võib rakendamisel anda proportsionaalse tulemuse. Osal juhtudel võib seadusandja ise jõuda kaalumise tulemusel põhjendatud järelduseni, et isikute põhiõigused ja -vabadused on tagatud ka menetleja kaalutlusõiguse olemasolul. Seega on seadusandjal oma otsustusvabadust kasutades võimalik piiritleda relvaseaduses need asjaolud, mille esinemisel peab Politsei- ja Piirivalveamet relvaloa vahetamisest keelduma (vt 26. märtsi 2009. aasta otsus asjas nr 3-4-1-16-08, punkt 39; 14. detsembri 2010. aasta otsus asjas nr 3-4-1-10-10, punkt 65). Mõne tahtliku kuriteo (nt isikuvastased kuriteod või kuriteod, mille toimepanemisel kasutati relva, terrorism) toimepanemise eest karistatud isikute relvaloa vahetamisest keeldumise kaalutlusõigust võimaldamata võib lugeda põhjendatuks (vt ka 14. detsembri 2010. aasta otsus asjas nr 3-4-1-10-10, punkt 60). Näiteks on Riigikogu pärast eespool punktis 21 viidatud Riigikohtu otsust muutnud RelvS § 43 lõike 1 punkti 2 ja sätestanud seal kaalutlusõigust võimaldamata, et Politsei- ja Piirivalveamet peatab soetamisloa või relvaloa kehtivuse, kui loa omaja on kriminaalmenetlustest tulenevatel asjaoludel kahtlustatav või süüdistatav mootorsõiduki või trammi joobeseisundis juhtimises, isikuvastases kuriteos, tulirelva ja laskemoonaga seotud kuriteos või kuriteos, mis on toime pandud relva või relvana kasutatava muu esemega või sellega ähvardades.

31. Kolleegium selgitab, et Politsei- ja Piirivalveametil tuleb seni, kuni seadusandja ei ole relvaseadust muutnud, lähtuda kriminaalkorras karistatud isiku relvaloa vahetamisel lisaks relvaseadusele käesolevast otsusest. Seda tehes peab ka Politsei- ja Piirivalveamet arvestama, et mõne tahtliku kuriteo (nt isikuvastased kuriteod või kuriteod, mille toimepanemisel kasutati relva, terrorism) toimepanemise eest karistatud isikute relvaloa vahetamisest võib keelduda muid kaalutlusi arvesse võtmata. Eespool punktis 29 langetatud otsustus ei välista, et mõnel juhul on relvaloa vahetamisest keeldumiseks piisav ainuüksi asjaolu, et isikut on kriminaalkorras karistatud.

32. Lisaks juhib kolleegium tähelepanu vajadusele tagada Politsei- ja Piirivalveametis (nt siseaktiga vastavaid eeskirju kehtestades), et Riigikohtu otsustest tulenevat kaalutusõigust ka tegelikult kasutatakse ja et seda tehtaks ühetaoliselt. See aitab ära hoida olukorra, kus isiku kriminaalkorras karistamise korral jäetakse tema relvaluba kehtima või vahetatakse see ümber tema isikut ja toimepandud tegu sisuliselt kaalumata. Politsei ei tohi kergekäeliselt jätta kuriteos süüdimõistatud isiku relvaluba kehtima ega seda vahetada, samuti talle uut relvaluba anda. Seni, kuni Riigikogu ei ole küsimust uuesti reguleerinud, tuleb PS § 14 alusel märkida politsei vastavas otsuses kaalutlused ühtviisi nii siis, kui tehakse isiku jaoks soodne otsus, kui ka juhul, kui otsus on isiku jaoks negatiivne. Kaalumisel tuleb arvestada muu hulgas relvade liigi ja arvuga. PS § 19 lõikes 1 sätestatud õiguse kasutamiseks ei pruugi olla vajalik omada mitut erinevat liiki relva.

Märt Rask Tõnu Anton Ott Järvesaar

Eerik Kergandberg Ivo Pilving